

НЕПЕРЕРВНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ДИДАКТИЧНІ ПІДХОДИ

CONTINUING PROFESSIONAL EDUCATION OF ENGLISH TEACHERS: DIDACTIC APPROACHES

Статтю присвячено розробці та презентації методології дослідження організаційно-педагогічних засад неперервної професійної освіти вчителів англійської мови, а також огляду основних дидактичних підходів як складових означеного процесу. Представлена вище концепція лягла в основу мети статті. Зазначається, що методологічною основою для вивчення організаційно-педагогічних засад неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в країнах Європейського Союзу є розуміння того, що діяльність педагога являє собою діалектичну єдність його професійного і особистісного начал. На основі методології дослідження виокремлено та проаналізовано ряд дидактичних підходів, зокрема системний, особистісно орієнтований, системно-діяльнісний, професіографічний, аксіологічний, компетентісний тощо, як складових неперервної професійної освіти вчителів англійської мови.

Ключові слова: дидактичний підхід, методологія, неперервна професійна освіти, вчитель англійської мови.

The article deals with the development and presentation of the methodology for the study of organizational and pedagogical principles of continuing professional education of the English language teachers, as well as the review of the main didactic approaches as components of the above mentioned process. Presented above concepts of methodology and didactic approaches form the basis for the aim of the article. It is noted that methodological basis for studying organizational and pedagogical principles of continuous professional education of the English language teachers in the countries of the European Union is the understanding that the activity of the teacher is a dialectical unity of his professional and personal principles. On the basis of this assumption, the consideration of the research attention is given not only to the scientific principles, content and methods of pedagogical science, within which the study of the content of continuous professional education (pedagogical activity) was conducted, but also to the knowledge of pedagogical psychology, sociology, culturology, that relate to the study of objective and subjective factors, determinants of continuous professional education of the English language teachers in the countries of the European Union. Considering the research methodology, a number of didactic approaches are identified and analyzed, in particular systemic, personally oriented, systemic activity, professional, axiological, competency approaches, as components of continuous professional education of the English language teachers. The conducted research opens the prospects for further study of theoretical and methodological background of the organization of the system of continuous professional education of the English language teachers in different countries of the world, as well as determination of possibilities for the borrowing of innovative foreign experience into the national system of continuous professional education.

Key words: didactic approach, methodology, continuing professional education, English language teacher.

Постановка проблеми. Знання відображає дійсність і разом з тим є продуктом конструктивної роботи мислення, що відтворює зв'язки і відносини об'єктів реальності. Методологія розкриває і аналізує діяльність, яка набуває у знанні закінченої форми. Методологія тісно пов'язана з гносеологією, яка аналізує загальні характеристики пізнавальної діяльності. Відштовхуючись від них, методологія фокусується на тому, як вони втілюються у конкретних пізнавальних ситуаціях і сферах пізнання. Традиційно проблеми методології розроблялися в рамках філософії. Однак у зв'язку з диференціацією сучасного наукового пізнання, посиленням теоретизації наукового мислення, вдосконаленням пізнавальних засобів і методів, диференціюється і сфера методології.

Аналіз актуальних досліджень. Проблемам методології, теоретичним аспектам здійснення педагогічних досліджень, а також різноманітним підходам до вивчення проблеми професійної підготовки вчителів присвячено праці ряду науковців, зокрема Л. Вознюк, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, І. Зязюна, Н. Колесниченко, Т. Кристопчук, Х. Кричковської, Т. Левченко, Н. Ничкало, Н. Постригач, Л. Пуховської, С. Сисоєвої, Г. Щедровицького, Т. Яценко та ін., проте подальшої розробки потребує проблема методології вивчення системи та складових неперервної професійної освіти вчителів англійської мови у зарубіжних країнах, зокрема в Європейському Союзі, а також дидактичних підходів як її важливих складових. З огляду на означене, мету статті вбачаємо у визначенні дидактичних підходів як складових неперервної професійної освіти вчителів англійської мови, а також окресленні методології її дослідження.

Виклад основного матеріалу. Сучасні науковці (С. Гончаренко, Т. Кристопчук, С. Сисоєва та ін.) наголошують, що шлях розв'язання основних завдань педагогічного дослідження передбачає вивчення методології і теоретичних його засад. Так, С. Гончаренко вважає, що “важливою дослідницькою процедурою при плануванні й організації дослідницького процесу є визначення методологічних основ дослідження, вибір методів його проведення і перетворення їх потім у конкретні дослідницькі методики, адекватні меті та завданням дослідження” [5, с. 66]. С. Сисоєва та Т. Кристопчук звертають увагу на те, що “визначаючи методологію, пошукувач твердить, з яких саме позицій, підходів і принципів він досліджує проблему” [7, с. 64].

При розробці методологічних основ дослідження організаційно-педагогічних засад неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в країнах Європейського Союзу ми, по-перше, враховували ситуацію з розвитком педагогічного надбання європейських країн, їх культурою, традиціями, звичаями тощо; по-друге, спиралися на будь-які нормативні основи, на яких базується загальноєвропейська система неперервної професійної освіти вчителів англійської мови та система підготовки у кожній з країн Євросоюзу. По-третє, розробка методології нашого дослідження базувалась на міждисциплінарному вивченні проблеми неперервної професійної освіти вчителів англійської мови. Так, зміст такого знання складають уявлення про інтегрованість наук у пізнанні людини та її діяльності; поняття особистості та її розвитку (філософська методологія); ідеї про доцільність вивчення особистості в контексті життєдіяльності та рушійних сил розвитку особистості (психологічна методологія); знання про фактори, що впливають на процеси розвитку і забезпечують ефект передбачуваності та емерджентності розвитку особистості (соціологічна методологія); побудова професійних знань педагога з можливістю і бажанням отримувати їх впродовж життя як інтегрованих характеристик особистості (методологія педагогічної науки).

Основою для вивчення організаційно-педагогічних засад неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в країнах Європейського Союзу є

розуміння того, що діяльність педагога являє собою діалектичну єдність його професійного і особистісного начал. Саме виходячи з цього положення, ми при побудові знання про предмет дослідження враховували не лише наукові принципи, зміст і методи педагогічної науки, в межах якої здійснювалося вивчення змісту неперервної педагогічної освіти (педагогічної діяльності), але й знання педагогічної психології, соціології, культурології, що пов'язані з вивченням об'єктивних і суб'єктивних факторів, детермінант неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в країнах Європейського Союзу.

На нашу думку, враховуючи мету та завдання дослідження, важливим видається розуміння того, що методологічного осмислення вимагає виникнення або існування проблем у здійсненні неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в країнах Європейського Союзу, які нерідко виходять за рамки власне педагогічної дійсності та набувають соціально-філософського відтінку. Це зумовлює необхідність звернення до здобутків європейської освіти, яка вивчає освітні функції неперервної професійної освіти, вимоги соціуму до освіти в цілому, і вищої зокрема, та професійної освіти вчителів англійської мови.

При такому підході очевидним стає взаємодія педагогіки з філософією та педагогічною психологією при вивченні детермінант неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в країнах Європейського Союзу, що знайшло відображення в деяких напрямках нашого дослідження, а саме при:

- уточненні понять “неперервна професійна освіта”, “неперервна професійна освіта вчителів англійської мови” та визначенні їх структурних складових як сукупності компонентів і показників;
- визначенні механізмів і рушійних сил неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в країнах Європейського Союзу;
- аналізі ситуації та здійснення неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в країнах Європейського Союзу;
- розробці методів дослідження й удосконалення неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в Україні на основі досвіду країн Європейського Союзу.

При вивченні організаційно-педагогічних засад неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в країнах Європейського Союзу взаємодія різних суспільних одиниць проявляється у специфіці логіки, категоріального апарату та методик дослідження.

Сучасне розуміння діяльності вчителів англійської мови, його особистісного начала у професії має теоретичне, історичне підґрунтя, тому ми звернулися до ретроспективного аналізу питання основ неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в країнах Європейського Союзу. Визначальною ознакою “ретроспективи” як методу пізнання є звернення до історичних фактів, звернення від сучасного до минулих подій, що дає можливість синтезувати знання про загальний характер становлення та розвитку досліджуваного явища. Звернення до генезису проблеми неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в країнах Європейського Союзу дозволило нам розглянути предмет вивчення в минулому та екстраполяцію на сучасні явища, а також побачити причини, суперечності і становлення неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в країнах Європейського Союзу.

Відповідно до вимог що ставляться до педагогічних досліджень, необхідно визначити, що є рушійною силою неперервної професійної освіти вчителів англійської мови в країнах Європейського Союзу. Це твердження знаходиться у площині філософської науки та питань психології. Ми спираємося на філософські положення та знання психологічної сутності розвитку особистості, які визначають

закономірності суспільного буття, адже саме розуміння рушійних сил неперервної професійної освіти вчителів англійської мови стає основою для створення сприятливих умов даного процесу з погляду його становлення. Такими рушійними силами неперервної професійної освіти вчителів англійської мови можна назвати:

- *самозбереження*. Людина самодостатня, вона любить і оберігає себе, використовуючи багато удосконалень, які пов'язані із самозбереженням (Т. Гоббс, Р. Декарт, Б. Спиноза);
- *суперечність*, що керує людиною як “суб’єктом”, або особистістю, яка здійснює прогрес. На суперечність як причину розвитку вказував Г. Гегель. Він висував ідеї про самосвідомість людини, внутрішні зміни людини в процесі предметної діяльності, існування потреби саморозвитку людини [4]. Про суперечну природу людини як основу для її розвитку згадували Н. Бердяєв, С. Рубінштейн та ін.;
- *соціальну природу* людини, що проявляється у потребі зміни буття, у процесі чого змінюється не лише навколишній світ, а й сама людина (Аристотель, Ф. Енгельс та ін.);
- *спрямованість на майбутнє* як основний спосіб існування особистості, особливо на сучасному рівні суспільного життя (О. Безлюдний, В. Радул та ін.);
- *дух* як феномен надприродний і надсоціальний (Н. Бердяєв, В. Солов'єв та ін.).

Здійснений аналіз філософської та психологічної літератури дозволив переконатися в тому, що більшість учених схиляється до думки, що провідним джерелом розвитку особистості, а в нашому випадку неперервної професійної освіти вчителів англійської мови, є суперечність.

В основу нашого дослідження покладено поняття “неперервної професійної освіти”, тому ми спиралися на філософські твердження Ж-П. Сартра (суб’єктивність окремого пізнання набуває значення для інших, тобто стає буттям для інших [6]), М. Мерло-Понті (ключовою темою тут постає світ людської культури, взаємовідношень між людьми, що нині трактується як “інтерсуб’єктивність” [3]), які стверджували, що ідея неперервності освіти спрямована проти закінченого та завершеного в ідеалі освітнього процесу. Розглядаючи феномен “освіта”, вони зверталися до аналізу свідомості, проблем автономії особистості суб’єкта, шукаючи “неперервність” в її переживаннях, способах самопізнання і самодіяльності людини [6; 3]. При такому підході неперервна освіта виступає способом особистісного розвитку існування людини.

“Уся система середньої, вищої та післядипломної освіти педагогічний і науково-педагогічних кадрів ґрунтується на концепції неперервності освіти, яка прийнята за стратегічну в усіх цивілізованих країнах світу і реалізується шляхом: забезпечення наступності змісту та координації навчально-виховної діяльності на різних ступенях освіти; формування потреби і здатності особистості до самонавчання і саморозвитку; оптимізації системи перепідготовки працівників і підвищення їх кваліфікації тощо” [8, с. 38]. Така методологія неперервної освіти забезпечує свободу вибору і означає існування відкритої варіативної освіти, яка сприяє розвитку особистості педагога протягом професійної діяльності та забезпечує індивідуальну траєкторію розвитку.

Надання студенту, а в майбутньому і вчителю, можливостей вибору власної професійної траєкторії руху у процесі професійної педагогічної діяльності є метою сучасної додипломної та післядипломної освіти, яка формується на основі гуманістичних загальнолюдських цінностей та *особистісно орієнтованого підходу*.

Розглядаючи природу особистісно орієнтованого процесу неперервної професійної освіти вчителів англійської мови, ми звернулись до ідей персоналізації, самоактуалізації та самореалізації особистості (А. Асмолов, І. Бех, А. Бодальов, Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, І. Кон, А. Леонтьєв, С. Рубінштейн та ін.). Проведений нами теоретичний аналіз дозволяє стверджувати, що визначальним фактором неперервної професійної освіти вчителів англійської мови є самоактуалізація, потребою якої є самовдосконалення та реалізація власного потенціалу.

Сучасна педагогічна наука зіткнулася з проблемами, вирішення яких потребує комплексних зусиль педагогів, філософів, психологів, інженерів, кібернетиків, фізіологів, математиків, істориків, організаторів, управлінців тощо, що стало причиною проникнення в педагогічні проблеми “системного руху” [10]. Стало зрозумілим, що однопредметний підхід до вирішення сучасних проблем педагогіки є малоєфективним, що є відображенням інтегративних процесів у науці взагалі. Лише на основі надпредметних, тобто методологічних знань, є можливим успішне розуміння і вирішення складних педагогічних проблем. Таким чином, *системний підхід*, системний аналіз постав у педагогіці так само необхідним, як і в інших сферах людської діяльності.

Системні дослідження в педагогіці ґрунтуються на різних аспектах теорії систем та її застосуванні, у тому числі й на загальній теорії систем, вагомий внесок у розвиток якої зробили такі відомі вчені, як В. Афанасьєв, І. Блаумберг, Л. Берталанфі, Дж. Клір, Б. Юдін та ін. Системний підхід у педагогічних дослідженнях потребує, насамперед, визначення поняття “система”. Розуміння педагогічного процесу як системи потребує розкриття суті та змісту цього поняття. Відомим у науковій літературі є функціональний підхід до розуміння педагогічного процесу як системи, що ґрунтується на функціональній теорії систем живих організмів, розробленій М. Сетровим, та ідеях кібернетики. Саме поява кібернетики, в основі якої є ідеї її фундаторів – Н. Вінера, Дж. Неймана, К. Паттерсона, спонукала до бурхливого розвитку і застосування системних ідей у педагогіці та інших науках. Проблеми педагогіки почали розглядатися поряд з іншими складними проблемами реального світу, а ідеї кібернетиків почали знаходити своє застосування в різних моделях навчання.

Педагогічний процес є досить складною системою з активним особистісним чинником. Одне з найсуттєвіших положень кібернетики стверджує, що, починаючи з певного порога складності, система набуває здатності саморозвитку. Отже, педагогічний процес не може бути повністю детермінований лише зовнішніми чинниками. У ньому, як у складній системі, виникає явище самодетермінації, а, отже, є можливими спонтанні виявлення поведінки учасників педагогічного процесу, що необхідно передбачати педагогу. Педагогічний процес як система належить до різних більш загальних систем, тож його проблеми є міжсистемними.

Системний підхід як методологія пізнання спонукає в нашому дослідженні до розуміння необхідності розширення його простору. Один з найяскравіших представників методології прикладних досліджень Г. Щедровицький [9] переконливо показав необхідність методологічних знань у педагогіці та інших галузях. За допомогою системного аналізу можна здобути методологічні знання, які розкриватимуть сутність системної складності педагогічного процесу, його структури як єдиного неоднорідного цілого.

Системно-діяльнісний підхід як теоретико-методологічна основа дослідження психолого-освітніх проблем вищої школи та психолого-генетичний підхід до

розробки та впровадження сучасних технологій навчання у неперервній освіті знайшов місце в роботах А. Алексюка, В. Андрущенко, С. Вітвіцької, О. Глузмана, О. Дубасенюк, М. Євтуха, Г. Костюка, В. Кременя, А. Кузьминського, В. Кузя, З. Курлянд, А. Леонтєва, С. Максименка, А. Мороза, М. Поташника, М. Ярмаченка та ін. Ними обґрунтоване принципове положення про те, що системний підхід виступає методологічною основою дослідження неперервної професійної освіти учителів англійської мови у вищих педагогічних навчальних закладах, оскільки сама підготовка майбутнього фахівця завжди має бути системою. Такий підхід до організації будь-якої діяльності, в тому числі й діяльності ЗВО з професійно-педагогічної підготовки студентів, дозволяє розглядати цю діяльність як складну динамічну систему.

Цілісна система – це сукупність компонентів, які при взаємодії створюють нові (інтегративні, системні) якості. Елементи системи, які реалізують свої функції (специфічні, притаманні тільки їм), є самостійними частинами, але можуть реалізувати свої функції тільки за наявності інших елементів системи. В системі елемент існує лише до тих пір, доки виконує в ній доцільну функцію і доки існують інші елементи системи, які здатні сприйняти цю функцію. Структура системи є її формою, а функції, які складають процеси системи, – змістом [1]. Ми вважаємо, що все вищеперераховане також відноситься до системи неперервної професійної освіти вчителів англійської мови.

Системний підхід до аналізу сутності неперервної професійної освіти вчителів англійської мови зумовлює єдність всіх компонентів цього процесу, в основі якого знаходиться забезпечення безперервного інтелектуального, творчого й професійного розвитку особистості студента під час навчання у вищому навчальному закладі та його самовдосконалення впродовж усього життя. Саме системний підхід є важливою теоретичною передумовою дослідження питань наукової організації навчального процесу у вищій школі. Він передбачає забезпечення формування особистості в її цілісності, інтегрування всіх механізмів і зв'язків, що необхідні для ефективного формування майбутнього вчителя, зокрема англійської мови.

Системний підхід до розгляду освітніх явищ і процесів, запроваджений до такого феномена як неперервна професійна освіта вчителів англійської мови, дозволяє виділити її властивості, притаманні як будь-якій подібній системі: відкритість, динамічність, цілеспрямованість, багатофункціональність, розвивальність, самокерованість, самовдосконалення. Саме таке розуміння неперервної професійної освіти вчителів англійської мови виступає основою для обґрунтування методологічних засад та теоретичного аналізу (А. Алексюк, В. Беспалько, Ю. Васьков, В. Галузинський, М. Євтух).

Аксіологічний підхід виходить із засад педагогічної аксіології (від грецьк. *axios* – “цінний”), яка дозволяє вивчати явища відносно виявлення їх можливостей задовольняти потреби студента, розв'язувати завдання гуманізації суспільства, що набуває неперевершеної значущості в підготовці майбутнього вчителя (Ю. Бабанський, Н. Гузій, П. Гусак, І. Зязюн, Т. Іванова, М. Каган, Н. Крилова, В. Луговий, А. Маркова, Л. Мільто, О. Сухомлинська, О. Ярова та ін.). За досить слушним зауваженням Є. Бондаревської, зміст освіти, зокрема й професійної підготовки, повинен виходити з того, що пропонується студентові як предмет пізнання, роздумів, критичного ставлення, рефлексії, мотивації, перетворювальної

діяльності, спілкування, переживання, подолання, досягнення тощо, а відтак охоплювати змістові й культурні цінності майбутнього вчителя [2].

Професіографічний підхід представлений роботами А. Алексюка, В. Афанасьєва, Ю. Васькова, В. Загв'язінського, О. Мороза, Н. Ничкало, В. Сластьоніна та ін. Цей підхід орієнтує зміст професійної підготовки вчителя на кінцевий результат – певний комплекс ідеальних вимог до професійної діяльності та передбачає здобуття професійно-значущих якостей особистості, необхідних у подальшій педагогічній діяльності. Означений підхід орієнтує наше дослідження на пошук засобів забезпечення системою професійної підготовки досягнення вчителями англійської мови найвищих показників в особистісно-соціальному розвитку, професійній діяльності й педагогічній творчості, підґрунтям яких є професійна-педагогічна культура. Якість учительської праці визначається показниками не лише економічної, а й соціальної ефективності. Тож, вивчаючи зміст професійної підготовки, орієнтуємося на досить компактний інваріантний компонент (власне педагогічна, психолого-педагогічна й управлінська складові) і дуже значний змістовий компонент, взаємозалежний зі спеціалізацією та специфікою мінливої педагогічної реальності.

Компетентністний підхід передбачає конкретизацію аксіологічного, мотиваційного, операційного, когнітивного, рефлексивного та інших складових результатів навчання, він розкритий у численних працях сучасних вчених, зокрема А. Богуш, Н. Бібік, В. Бондаря, С. Єлканова, І. Зимньої, В. Краєвського, В. Кременя, В. Лугового, О. Пометун, А. Хуторського та ін. Компетентністний підхід передбачає побудову змісту та логіки професійної підготовки відповідно до сукупності значенневих орієнтацій, знань, умінь, навичок і досвіду діяльності студентів стосовно певного кола об'єктів реальної дійсності, необхідних для здійснення особистісної й соціально-значущої продуктивної діяльності. Такий підхід застосовуємо до вивчення особливостей, чинників, суперечностей у формуванні професійної компетентності у неперервній професійній освіті вчителів англійської мови.

Висновки. Таким чином, у статті представлено методологію здійснення дослідження організаційно-педагогічних засад неперервної професійної освіти вчителів англійської мови у зарубіжних країнах, зокрема в Європейському Союзі. Крім того, виокремлено та проаналізовано ряд дидактичних підходів, зокрема системний, особистісно орієнтований, системно-діяльнісний, професіографічний, аксіологічний, компетентісний тощо, як складових неперервної професійної освіти вчителів англійської мови. Здійснене дослідження не є вичерпним та відкриває перспективи подальших розвідок теоретичного та методологічного підґрунтя організації системи неперервної професійної освіти вчителів англійської мови у різних країнах світу, а також закладення основи для запозичення провідного зарубіжного досвіду у вітчизняну систему неперервної професійної освіти.

Література

1. Арнаутова В. Масові комунікації як культурний феномен глобалізації. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2009_21/Gileya21/F17.pdf
2. Бондаревская Е. Гуманистическая парадигма личностноориентированного образования/ Е.В. Бондаревская // Педагогика. – 1997. – №4. – С. 11–17.
3. Вдовина И. Морис Мерло-Понти: интерсубъективность и понятие феномена. –Режим доступу: <https://iphras.ru/uplfile/root/biblio/hp/hp1/5.pdf>
4. Гегель Г. Энциклопедия философских наук: В 3-х т. / Г.Гегель. – М. : Мысль, 1975. – Т.3. – 471с.
5. Гончаренко С. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям / С.У.Гончаренко. – Київ-Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2008. – 278с.
6. Сартр Ж.-П. Жан-Поль Сартр и его философия. – Режим доступу: <http://www.grandars.ru/college/filosofiya/zhan-pol-sartr.html>

7. Сисоєва С., Кристопчук Т. Методологія науково-педагогічних досліджень: Підручник / С.О. Сисоєва та Т.Є. Кристопчук. – Рівне : Волинські береги, 2013. – 360 с.
8. Управління якістю освіти / [Войтенко В.І., Лавренюк А.О., Малинич Л.М. та ін.] за заг.ред. А.О.Лавренюка. – Хмельницький : Абетка НОВА, 2003. – 184 с.
9. Щедровицкий Г. Философия. Наука. Методология / Под ред. А.А. Пископпеля и др. – М. : Изд. Школы Культурной Политики, 1997. – 656 с.
10. Щербань П. Прикладна педагогіка: Навчально-методичний посібник. – К. : “Вища школа”, 2002. – 215 с.

References

1. Arnautova V. Masovi komunikatsii yak kulturnyi fenomen hlobalizatsii. – Rezhym dostupu: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2009_21/Gileya21/F17.pdf
2. Bondarevskaia E. Humanisticheskaia paradigma lichnostnoorientirovannogo obrazovaniya / E.V. Bondarevskaia // Pedahohyka. – 1997. – №4. – S. 11–17.
3. Vdovyna Y. Morys Merlo-Ponty: intersubektsivnost s poniatie fenomena. – Rezhym dostupu: <https://iphras.ru/uplfile/root/biblio/hp/hp1/5.pdf>
4. Hehel H. Entsyklopedyia fylosofskykh nauk: V 3-kh t. / H.Hehel. – М. : Mysl, 1975. – Т.3. – 471 с.
5. Honcharenko S. Pedahohichni doslidzhennia: metodolohichni porady molodym naukovtsiam / S.U.Honcharenko. – Kyiv-Vinnytsia : DOV “Vinnytsia”, 2008. – 278s.
6. Sartr Zh.-P. Zhan-Pol Sartr i eho filosofiya. – Rezhym dostupu: <http://www.grandars.ru/college/filosofiya/zhan-pol-sartr.html>
7. Sysoieva S., Krystopchuk T. Metodolohiia nauково-pedahohichnykh doslidzhen: Pidruchnyk / S.O. Sysoieva ta T.Ye. Krystopchuk. – Rivne : Volynski oberehy, 2013. – 360 s.
8. Upravlinnia yakistiu osvity / [Voitenko V.I., Lavreniuk A.O., Malynych L.M. ta in.] za zah.red.A.O.Lavreniuka. – Khmelnytskyi : Abetka NOVA, 2003. – 184 s.
9. Shchedrovitskiy H. Filosofiya. Nauka. Metodolohiya / Pod red. A.A. Pyskoppelia s dr. – М. : Izd. Shkoly Kulturnoi Politiki, 1997. – 656 s.
10. Shcherban P. Prykladna pedahohika: Navchalno-metodychnyi posibnyk. – К. : “Vyshcha shkola”, 2002. – 215 s.

Одержано статтю: 7.02.2019

Прийнято до друку: 28.02.2019

УДК 372.881.111.1

DOI: 10.15330/esu.15.255-261

Валентина Кудрявцева,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Херсонська державна морська академія
(м. Херсон, Україна)

Valentyna Kudryavtseva,

Candidate of pedagogical sciences (PhD),
Associate Professor, Kherson State Maritime
Academy (Kherson, Ukraine)
isvecova581@gmail.com

Ірина Швецова,

кандидат педагогічних наук, старший викладач
Херсонська державна морська академія
(м. Херсон, Україна)

Iryna Shvetsova,

Candidate of pedagogical sciences (PhD),
Senior teacher of English language
Kherson State Maritime Academy (Kherson,
Ukraine)
isvecova581@gmail.com

МІЖДИСЦИПЛІНАРНЕ НАВЧАННЯ: ПОЧАТКОВІ ЗУСИЛЛЯ І РЕЗУЛЬТАТИ

CROSS-CURRICULAR LEARNING: INITIAL EFFORTS AND RESULTS

Поточне вивчення присвячене необхідності впровадження міждисциплінарного навчання, яке може бути реалізоване через виділення більшої кількості годин в навчальній